

JUHVETÉLÉSI ADATOK ELEMZÉSE A DEBRECENI ÁLLATEGÉSZSÉGÜGYI INTÉZET ELLÁTÁSI TERÜLETÉN 2001–2004 KÖZÖTT

SZEMLECIKK

CZANIK BÉLA — MAGYAR KÁROLY

ÖSSZEFOGLALÁS

A szerzők megvizsgálták az észak-alföldi régió juhvetelés vizsgálatok eredményeit 2001–2004 között. Ezen a területen régi hagyománya van a juhtenyésztésnek. Sajnos a szaporasági ráta meg sem közelíti az elméletileg elérhető. Ennek okai sokrétűek. Az elvégzett vizsgálatok száma nagyon kevés, az állatállomány méretéhez képest, de ezekből is kiemelkedik a *Chlamydophila abortus* előfordulása. Egyéb vetélést okozó kórok sporadikusan fordulnak elő. Szükség lenne az állományok reprezentatív vetelés kórok felmérésére és a kapott eredményekre támaszkodva lehetne megtervezni a hatékony védekezést-megelőzést.

SUMMARY

Czanik, B. – Magyar, K.: INVESTIGATION BETWEEN 2001 AND 2004 ABORTION OF EWES ON THE PROVIDED FIELD OF DEBRECEN INSTITUTE OF ANIMAL HELATH

The causes of abortion of ewes were investigated by the authors in the North Region of the Hungarian Plan in the space of 2001 and 2004. The sheep breeding has an old tradition in this region. The lamb productionn is far from possible results. The causes are various. The number of investigations is too low compare with the sheep flocks, but EAE (Enzootic Abortion of Ewes) caused by *Chlamydophila abortus* occurs more freyuenty that other infectious abortions, wich are sporadic. A country-wide surveying would be important to create an effective control program.

A juhtenyésztés egyik fő célkitűzése az anyáktól évente felnevelt bárányok számának a növelése. Ezt az összetett feladatot sok tényező befolyásolhatja. A genetikai képességek (szaporaság, tejtermelés, báránynyelő-képesség) növelése mellett a tartási-takarmányozási feltételek, és az állategészségügyi háttér javításával valósítható meg. A jelenlegi országos átlag (0,8 bárány/anya/év) messze elmarad az állományok genetikai képességeitől. Ezt támasztja alá az a tény, hogy azonos, vagy nagyon hasonló genetikai háttérű állományokban, szélsőséges felnevelési eredményeket láthatunk. A takarmányozás, a tartási és ápolási körülmények eltérő voltán kívül, a bárány produktum különbözősége, az állományokban a más-más mértékben előforduló, többnyire idült fertőző és parazitás betegségekben keresendő. Kiemelkedő jelentőségük van azoknak a fertőző betegségeknek, melyek vetélést és más szaporodási zavarokat előidézve, közvetlenül rontják és tervezhetetlenné teszik a bárányszaporulatot, lehetetlenné teszik a megfelelő tenyészállat-előállítás és –forgalmazást (Mészáros, 1998, 1999). A kórokozók közül, bár pontos felmérések hazánkban eddig nem történtek, a kivizsgált esetek alapján elmondható, hogy a nemzetközi tapasztalatokkal egyezően, a *Chlamidophyla* genusba sorolt ágensek okozzák a legtöbb vetélést (Pugh, 2002; Merck, 2005).

A szaporulati ráta csökkenése, a visszaivarzások gyakorivá válása, és a nem megfelelő időben történő ellések mellett, számolnunk kell a tejtermelés csökkenésével, illetve mennyiségében tervezhetetlenné válásával is. Mindezek mellett egyes kórokozók nem csak vetélést okozhatnak, klinikai vagy sokkal alattomosabb módon, szubklinikai formában, az állomány többi egyedét is megbetegíthetik. Ezzel jelentős kiesés keletkezhet a termelésben, megdrágulhat a hús és a tej előállítása, és romolhat a gazdaságosság is.

A zoonózis kórokozók potenciális veszélyt jelenthetnek az állatokkal és a nem megfelelően kezelt (hőkezelés, savanyítás, gamma sugárzás, stb.) állati termékekkel érintkezőkre is (*Coxiella*, *Toxoplasma*, *Chlamydia*...). Megelőzésük nem csak tenyésztési, állategészségügyi, hanem közegészségügyi jelentőséggel is bír.

A vetélést előidéző kórokozók területi elterjedését és azok járványtani tulajdonságait pontosan ismerni, mindezek miatt, minden állattenyésztéssel foglalkozó szakember számára elemi követelmény lenne. Ezen adatok ismeretében lehet megtervezni a szaporítást és megtenni a megfelelő megelőző lépéseket a károk csökkentésére, jobb esetben megelőzésére. Sajnos jelenleg hazánkban a juhállomány méretéhez képest nagyon kevés diagnosztikai (kórbonctani, szerezológiai) vizsgálat történik. Ennek következtében a vizsgálati eredmények, inkább a figyelem felkeltésére, egy-egy állományban a problémát okozó kórokozó(k) felismerésére, mint az ország járványtani helyzetének reprezentatív leképezésére alkalmasak. Ebben a helyzetben is figyelemre méltó azonban a vetélést okozó kórok gyakorisága.

A főbb okok és jellemzőjük ismeretében sokkal könnyebb a védekezés-megelőzés leggazdaságosabb formájának kiválasztása. A betegségek bekerülését az állományba egyrészt a járványtani viszonyokhoz alkalmazott védekezéssel (külő parazita elleni irtás, az állomány igazolása, illetve pásztor ebek megfelelő állatorvosi kontrollja), másrészt a többi háziállattól, vadon élő állatoktól és felesleges emberi, közvetlen és közvetett érintkezéstől, a lehető legteljesebb elkülönítésével tudjuk megakadályozni. Mindezek kudarca esetén, az állományon belüli terjedést a vetélések szakszerű kivizsgálásával (intézeti kórbonctani vizsgálat és szerológia), és a vetélt, illetve szeropozitív egyedek szükséges idejű karanténozása, megfelelő megelőző és járványelfojtó vakcinázásával lehet lassítani, illetve megakadályozni.

Az elmúlt évek adatait vizsgálva láthatjuk, hogy a vetélések döntő többségét *Clamydophila abortus* okozza, az egyéb vetélést okozó kórokozók sporadikusan

kerültek kimutatásra, *Brucella* és *Leptospira* okozta vetélés nem, *Salmonella abortus* csak néhány esetben fordult elő. Egyéb fakultatív, pathogen baktériumok és gombák is előfordultak pár mintában. Az egysejtűek közül a *Coxiella burneti* és *Toxoplasma sp.* is néhány esetben kimutatható volt. A juhtenyésztés gazdaságosságához legfőképpen a *Clamydophila abortus* (*Chlamydia psittaci* 1. szerotípus) okozta vetélés megfelelő kezelésére van szükség (Pugh, 2002). A kórokozó világszerte előfordul és mindenhol döntő többségét okozza a juhok vetélésének. Az állományban tartósan jelen van, a bélsárral, illetve egyéb váladékokkal ürül. Az anyák jelentős részében klinikai tünetek nem társulnak a folyamathoz, más esetekben étvágytalanság, kedvetlenség, hüvelyi folyás figyelhető meg (Mészáros, 1998, 1999). A vetélés a vemhesség utolsó heteiben következik be, sokszor életképtelen bárány születik. A magzat testét sárga kenőcsös anyag fedi, bőr alatti kötőszöveti ödémás, a savós testüregekben vörhenyes folyadék halmozódik fel. A duzzadt májban szövettanilag felismerhető elhalásos gócok vannak. A tüdő és szív savóshártyája alatt pontszerű vérzések láthatók, és veleszületett intersticiális tüdőgyulladás is gyakran előfordul. A magzataburok általában a vetéléskor eltávozik, felülete, főleg a cotyledonokon, kipirult vagy agyagsárga színű, törmelékes, elhalt anyaggal fedett. A vetélést követően a hüvelyből napokig ürülhet zavaros, vörhenyes folyadék.

Széleskörű elterjedtsége miatt, megelőzése nem könnyű feladat. Az általános járványtani védekezés általában nem elég, szükség van az állomány immunológiai állapotának a javítására, de megfelelő eredmény eléréséhez a tartási és takarmányozási körülményeket is javítani kell.

Jelenleg attenuált vakcina került forgalomba Magyarországon, ami a megfelelő munka- és állategészségügyi korlátozásokat betartva, a termékenyítés előtt 1–3 hónappal alkalmazva, a klinikai kísérletek szerint, kielégítő védettséget hoz létre az anyaállatokban.

1. táblázat

Juhállomány alakulása 2001–2004 között
(<http://portal.ksh.hu>; december 1., ezer db)

	2001.		2002.		2003.		2004.	
	juh(1)	anyajuh(2)	juh(1)	anyajuh(2)	juh(1)	anyajuh(2)	juh(1)	anyajuh(2)
Magyarország(3)	1136	849 960,058*	1103	854 906,588*	1296	956 940,064*	1397	1088
Megye(4)								
Hajdú-Bihar	168	167,056*	177	164,816*	230	172,949*		225,277*
Jász-Nagykun-Szolnok	188	150,391*	164	141,910*	232	154,149*		189,903*
Szabolcs-Szatmár-Bereg	62	47,988*	64	41,339*	61	42,367*		50,357*

* Magyar Juhtenyésztő Szövetség 6., 7., 8., 9. időszaki jelentés(5)

Table 1.: The sheep population between 2001–2004 (<http://portal.ksh.hu>; December 1. thousand heads)
sheep(1), ewe(2), Hungary(3), county(4), Periodicals of Ass. of Hungarian Sheepbreeders No. 6–7–8–9(5)

Juh vizsgálati adatok a Debreceni Állategészségügyi Intézet
ellátási területén 2001–2004. között

Kórokozó(1)	Megye(2)	2001.		2002.		2003.		2004.	
		+	—	+	—	+	—	+	—
Chlamydia okozta vetélés(3)	Hajdú-Bihar	7	2	5	5	8	4	37	3
	Jász-Nagykun-Szolnok	1	9	2	1	0	2	3	0
	Szabolcs-Szatmár-Bereg	6	10	3	3	7	4	15	0
Chlamydiák okozta agy- és gerincvelő gyulladás(4)	Jász-Nagykun-Szolnok					1	0		
Q-láz(5)	Hajdú-Bihar			1	0			1	0
	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1	0	2	0				
Leptospirák okozta vetélés(6)	Hajdú-Bihar					0	1		
	Jász-Nagykun-Szolnok					0	1		
	Szabolcs-Szatmár-Bereg					0	2		
Toxoplasmák okozta vetélés(7)	Jász-Nagykun-Szolnok							1	0
	Szabolcs-Szatmár-Bereg	2	0			1	0		
Toxoplasmosis (emlős)(8)	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1	0						
Lymphocytás agyvelőgyulladás(9)	Hajdú-Bihar			1	0				
	Szabolcs-Szatmár-Bereg	1	0						
Staphylococcus okozta vetélés(10)	Jász-Nagykun-Szolnok					1	0		
C. pyogenes okozta vetélés(11)	Hajdú-Bihar							1	0
Campylobacter okozta vetélés(12)	Hajdú-Bihar	1	0						
Burcellosis	Hajdú-Bihar			0	11				
	Jász-Nagykun-Szolnok			0	1				
	Szabolcs-Szatmár-Bereg			0	3			0	2
Salmonella abortus ovis okozta vetélés(13)	Hajdú-Bihar			2	0				
	Jász-Nagykun-Szolnok							1	0
Gombák okozta vetélés(14)	Hajdú-Bihar							2	0
	Szabolcs-Szatmár-Bereg			1	0				
E. coli okozta vetélés(15)	Szabolcs-Szatmár-Bereg					1	0		
Kóros elváltozások(16)	Hajdú-Bihar	0	1	0	1			0	16
	Jász-Nagykun-Szolnok					0	1	0	1
	Szabolcs-Szatmár-Bereg					0	9	0	10

Table 2.: Data of medical examinations of Sheep from provided field of Debrecen Institute of Animal health (2001–2004)

pathogen(1), county(2), abortion caused by Chlamydia(3), encephalitis and spinal cord inflammation caused by sp. Chlamydiae(4), Q-fiber(5), abortion caused by sp. Leptospira(6), abortion caused by Toxoplasmae(7), Toxoplasmosis (mammal)(8), encephalitis with Lymphocytes(9), abortion caused by Staphylococcus(10), abortion caused by C. pyogenes(11), abortion caused by Campylobacter(12), abortion caused by Salmonella abortus ovis(13), abortion caused by fungus(14), abortion caused by E. coli(15), pathological changes(16)

IRODALOM

- Magyar Juhtenyésztő szövetség 6., 7., 8., 9. Időszaki jelentése, Budapest
 Merck Veterinary Manual(2005): MERC and Co., Inc Whitehouse Station, NJ, USA, 1103–1104.
 Mészáros, J. – Tuboly, S. – Varga, J.(1998): Állatorvosi járványtan I. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 198–201.
 Mészáros, J. – Tuboly, S. – Varga, J.(1999): Állatorvosi járványtan II. Mezőgazda Kiadó, Budapest, 258–261.
 Ovilia Enzovax vakcina AUV használati utasítás(2005): Intervet Kft., Budapest
 Pugh, D.G.(2002): Sheep and Goat Medicine. Saunders, W.B. 179–180.

Érkezett: 2006. augusztus
 Szerzők címe: Debreceni Egyetem, Agrártudományi Centrum
 Authors' address: Debrecen University, Centre for Agricultural Sciences
 H-4032 Debrecen, Böszörményi út 138.